

Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri Üzerine Bir Araştırma¹

(A Research on the Effects of Islamic Accounting Standards on the Presentation of Financial Statements)

Ozan ÖZDEMİR^{id}^a Yavuz DEMİRDÖĞEN^{id}^b YOUSSEF OUSHAR^{id}^c

^a Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, Isparta/Türkiye.
ozanozdemir@sdu.edu.tr

^b Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, Isparta/Türkiye,
yavuzdemirdogen@sdu.edu.tr

^c Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümü, Isparta/Türkiye.
ausharyoussef@gmail.com

MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
Anahtar Kelimeler: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Mali Tablolar Katılım Bankacılığı Gönderme Tarihi 17 Mart 2019 Revizyon Tarihi 15 Haziran 2019 Kabul Tarihi 21 Haziran 2019	Amaç – Finansal sistemde etkinliğini artıran katılım bankalarının bir kısmının buldukları ülkelerde niteliklerine uygun olmayan mevzuat alanında faaliyet göstermesi, birçok ülkede kabul gören İslâmi Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI)'nin yayınladığı İslâmi (faizsiz finans) muhasebe standartlarının önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada; faizsiz finans muhasebe standartlarının (FFMS), katılım bankalarının finansal raporlamalarına (mali tabloların sunumu ve açıklama düzeyine) etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yöntem – Çalışma geleneksel muhasebe standartları (IAS/IFRS) ile faizsiz finans muhasebe standartlarına göre sunuluşlara, özellikle de finansal durum tabloları ve gelir tablolarının arasındaki farklılıklara odaklanmaktadır. Çalışma kapsamında temel mali tablolar sunuluş yönünden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bulgular – Çalışmada elde edilen sonuçlar, uluslararası muhasebe standartlarına göre yapılan finansal raporlamanın, katılım bankalarına özgü mali işlemlerin sunumunu ve açıklama gerekliliklerini yeterince sağlamadığını ortaya koymaktadır. Tartışma – Çalışma sınırlılıkları çerçevesinde, katılım bankalarının, IAS / IFRS standartlarına göre açıklama gereklilikleri tam olarak karşılanmadığı için AAOIFI tarafından yayınlanan faizsiz finans muhasebe standartlarının uygulama gerekliliği ortaya konulmuştur.

ARTICLE INFO	ABSTRACT
Keywords: Islamic Accounting Standards (FASs) Financial Statements Islamic Banking Received 17 March 2019 Revised 15 June 2019 Accepted 21 June 2019 Article Classification: Research Article	Purpose – The rapid expansion of the Islamic Banks within the Financial System and the fact that most of these institutions operate in legislative environments - which are not in compliance with the nature of the Islamic banking structure - require the importance of adopting the Islamic accounting standards published by The Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI) which are recognized in many countries. Therefore, this study aims to examine the impact of Islamic accounting standards on the level of presentation and disclosure of financial statements in Islamic banks. Design/methodology/approach – The study focuses mainly on the differences between financial position and income statements that are prepared according to conventional accounting standards (IAS/IFRS) and Islamic accounting standards (FASs). Within the scope of the study, the major financial statements were analyzed comparatively in terms of presentation. Findings – The results of the study indicate that the international accounting and reporting standards do not comply with the specificity, contracts and products of the Islamic banks. Discussion – In addition, within the limits of the study, Islamic banks have to adopt the Islamic accounting standards published by AAOIFI since the disclosure requirements under IAS/IFRS standards are insufficient in terms of the level of disclosure in the Islamic banks.

¹ Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık ve Finans Anabilim Dalı'nda, Dr. Öğr. Üyesi Ozan Özdemir danışmanlığında, Youssef Oushar tarafından yazılan Yüksek Lisans Tezi kapsamında hazırlanmıştır.

Önerilen Atıf/ Suggested Citation:

Özdemir, O., Demirdöğen, Y., Oushar, Y. (2019). Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri Üzerine Bir Araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (2), 1151-1171.

1. Giriş

Küreselleşme ve rekabet koşulları, karmaşık ve iç içe geçmiş bir ortamda sürdürülen ekonomik faaliyetlerde, bilginin kararlara destek rolünde bir artışa neden olmaktadır. Bilgi kalitesi, hem kararların etkinliğinde hem de şirketin faaliyetinde iyi sonuçlar elde etme perspektifini etkilemektedir. Literatürde muhasebe bilgilerinin Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) uygun olarak raporlanmasının muhasebe mesleğinde kaliteyi artırdığını ve güvenilir bilgileri sağlamak için örtük olarak katkıda bulunduğunu işaret edilmektedir (Paşcu, 2012:33).

Çokuluslu şirketlerin faaliyetlerini dünya geneline yaygınlaştırma çabalarının artması ve işletmelerin uluslararası piyasalardan kaynak ihtiyaçlarını karşılamaları gibi önemli gelişmelerin yaşanması finansal raporlama ve muhasebe uygulamaları açısından birtakım farklılıkları veya problemleri de beraberinde getirmiştir. Ülkelerin ekonomik sistemleri, kültürel faktörler, işletmelerin ortaklık yapıları, devletlerin yapısal düzenlemeleri, muhasebe mesleğinin örgütlenmesi, hukuk düzeni ve fon sağlayıcıları (sermaye sahipleri) ülkeler arasında muhasebe uygulamalarında farklılaşmalarının nedenlerindedir (Çankaya, 2007:128). Bu farklılıklar yabancı şirketler açısından büyük maliyet ve dezavantajlar yaratmaktadır. Örneğin 1993 yılında Daimler-Benz, ABD genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine (GKMİ-GAAP) göre mali tablolar hazırlamak için 60 milyon dolar harcamış ve ABD GAAP'lerini karşılamak için sonraki her yıl 15-20 milyon dolar arasında ödeme yapılmasını bütçelemiştir (Sawani, 2009:5-6). Muhasebe ve finansal raporlamadaki farklılıklar, sınır ötesi sermaye akımlarının gelişmesine engel olmakta ve yetersizlikler yaratmaktadır. Uluslararası alanda uygulanan tekdüzen raporlama standartları, dünyaca kabul edilen standartların raporlanmasına ek maliyeti olmadan küresel fon tabanını genişlettiği için, sermaye maliyetinin azalmasına yardımcı olmaktadır. Standardizasyon, yabancı yatırımcıların piyasaya girmelerini teşvik etmektedir. Küresel standartların bir başka yararı da aşırı maliyetleri ortadan kaldırmanın yanı sıra, muhasebe standartlarının hazırlanmasına ilişkin çabaların tekrarlanmasını ortadan kaldırmasıdır (Rathi ve Abusef, 2014:73).

Muhasebe uygulamalarındaki standardizasyon gerekliliği, Faizsiz Finans Kuruluşlarının (FFK) faaliyetlerinin diğer kuruluşlardan farklı çerçevede olması nedeniyle, daha da önemli bir hal almaktadır. FFK'nın, İslam Hukuku prensiplerine uygun sözleşme ve ürünlerini finansal piyasalarda sunması sonucu gerçekleşecek işlemlerin, muhasebesinde ve raporlamasında kullanılan uluslararası muhasebe standartları bu kurumların kendilerine özgü gereksinimlerini yeterli düzeyde karşılamamaktadır. Çalışma kapsamında öncelikli olarak muhasebe standartlarında uluslararasılaşma ve katılım bankacılığında muhasebe gereksinimleri ele alınmıştır. Bu bağlamda uluslararası muhasebe standartlarının ortaya çıkış süreci ve geline aşamayla birlikte, UFRS'ler ve AAOIFI faizsiz finans muhasebe standartlarının kapsamı ve mali tabloların sunuluşuna etkileri karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

2. Muhasebe Standartlarının Gerekliliği ve Ortaya Çıkışı

Uluslararası muhasebe uygulamalarındaki farklılıkları ortadan kaldırmayı amaçlayan standartların uygulamaya geçme süreci, uyumlaştırılma ve/veya yakınsama süreçleri ile gelişme göstermiştir. Yakınsama kavramı, II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik bütünleşme ve sınır ötesi sermaye akışlarındaki artışlara bağlı olarak 1950'lerin sonunda ortaya çıkmıştır. İlk çabalar, uyumlaştırmaya (harmonization: Dünya çapında büyük sermaye piyasalarında kullanılan muhasebe prensipleri arasındaki farkları azaltma) odaklanmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde, uyumlaştırma kavramı yakınsama (convergence: En azından tüm büyük sermaye piyasalarında kullanılacak yüksek kaliteli uluslararası muhasebe standartlarının birleşik setinin geliştirilmesi) kavramıyla değiştirilmiştir (FASB, 2018; Sawani, 2009:6)

Uluslararası Muhasebe Standartlarının (UMS) oluşumunda üç etkili organizasyon önemli görevler üstlenmiştir. Bu yapılar; Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (International Accounting Standards Committee – IASC), Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants – IFAC) ve Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board – IASB) dur. 1973 yılından itibaren IASC'nin bir kolu olarak çalışan IASB, 2000 yılında yeni bir organizasyon yapısına kavuşmuş ve IASC'inin yerini alarak bağımsız bir uluslararası standartları belirleyici kurul haline gelmiştir (Toraman ve Bayramoğlu, 2006:461-463). Kurul, o zamandan itibaren uluslararası standartların yayımlanmasını ve uygulanmasını sağlama görevini devam ettirmektedir. Günümüzde 144 ülke yönetimi ve

mali otorite sermaye piyasalarında listelenen şirketler ve finansal kurumların tümü ya da çoğu için UFRS Standartlarının uygulanmasını sağlamaktadır (IFRS, 2018a).

UFRS'ler (yeni yayımlanan standartlarla UMS yerine UFRS olarak ifade edilmektedir) uluslararası alanda ortak muhasebe ve finansal raporlama seti olarak kabul edilmektedir (Kocamaz, 2012:109). UFRS, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından yayımlanır ve muhasebecilerin hesap kayıt sistemi ve raporlama yöntemlerini ilke bazlı olarak açıklamaktadır. 2002 yılında, Avrupa Birliği konsolide finansal tabloların hazırlanmasında UFRS'leri kullanmayı gerektiren bir yasa çıkararak, işletmelerin uluslararası piyasalara mali entegrasyonunda ABD'de uygulanan GAAP'leri bırakma kararı almıştır. Bu sürecin devamı olarak Avrupa Birliği, 2005 yılından itibaren borsada işlem gören şirketlerin muhasebe uygulamalarında ve finansal raporlamada UFRS'leri uygulamalarını sağlamış ve UFRS'lere uymayı gerektiren ilk büyük sermaye piyasası olarak yaklaşık 7000 şirketi, UMS/UFRS'leri uygulamakla yükümlü tutmuştur (Arsoy ve Bora, 2012; FASB, 2018; Latifah vd., 2012:2).

Avrupa Birliği Ülkeleri, KİK Ülkeleri (Körfez İşbirliği Konseyi), Rusya, Hindistan, Hong Kong, Avustralya, Malezya ve Güney Afrika dâhil 100'den fazla ülke, IASB veya yerel düzenleyici tarafından yayımlanan standartlarının kullanılmasını zorunlu tutmakta veya izin vermektedir. Uluslararası muhasebe standartlarını kapsayan veya karşılığı olan yerel standartların bulunmaması durumunda da ülkenin bütün şirketleri UFRS/UMS'lere uymak zorunda kalabilmektedir. Örneğin Suriye'de, Şam Borsası'nda işlem görüp görmediğine bakılmadan mali tablolar düzenleyen tüm şirketler mali tablolarını uluslararası standartlara göre hazırlamaktadır (IFRS, 2018b).

Uluslararası muhasebe standardı olarak 28 adet UMS ve 17 adet UFRS kodlu standart bulunmaktadır (IFRS, 2018b). Ülkelerin UFRS'leri benimsemesi kendi ulusal muhasebe ve raporlama standartlarının ortadan kaldırılmasını gerektirmez. Ülkelere göre, ulusal standartlar UFRS ve UMS'lerden çeşitli seviyelerde farklılıklar göstermektedir. Örneğin 21 tane ulusal muhasebe standardı olan Suudi Arabistan'ın altıncı GAAP'i olan "İdari ve Pazarlama Giderleri" standardının uluslararası standartlarda karşılığı yoktur (Alsayed ve Aljerf, 2010:3,4). Bir diğer örneğe göre, Almanya'nın yerel muhasebe standartlarında, satış amaçlı elde tutulan maddi duran varlıkların değerlemesinde UFRS'deki açıklamaları kapsayan ayrı bir standart bulunmamaktadır. Stoklar, UFRS'ye göre maliyet ve net gerçekleşebilir değerinin düşük olanı ile değerlendirilmektedir. Stok maliyetlerini hesaplamada FİFO ve ağırlıklı ortalama yöntemleri kullanılmaktadır. Genel uygulamada ise LİFO kullanılmamaktadır. Almanya muhasebe standartlarına göre stok maliyetlerinin hesaplanmasında üretim maliyetlerine dâhil olanlar; malzemeler, işçilik ve üretim, özel imalat maliyetleri ve doğrudan üretim sürecine bir etkisi olan dolaylı (endirekt) maliyetlerin makul bir kısmıdır. Araştırma ve pazarlama maliyetleri stokların maliyetine dâhil edilmemektedir. FİFO, LİFO ve ağırlıklı ortalama yöntemleri kullanılabilir (PWC, 2010:48). Türkiye'nin ulusal muhasebe standartları ise UFRS'lere tam uyumludur (Avder, 2006).

3. İslam'da Muhasebe ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları

Finansal sistemdeki birçok ürün ve sözleşmenin temelini teşkil eden faiz, İslam dininde "Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Alışverişi de faiz gibidir" demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır... " (Bakara Suresi: 275) ayetiyle yasaklanmıştır. Bu sebeple özellikle Müslümanların yoğun olarak yaşadığı ülkelerde İslam hukukuna uyumlu finans sistemi oluşturulma gayretleri başlamıştır. İslami banka, katılım ve/veya özel finans kuruluşu adlarıyla çeşitlenen bu tarz finans kuruluşları temelde kâr-zarar ortaklığı prensibiyle çalışmaktadır (Özulucan ve Deran, 2009). İslami bankalar, faizsiz ve İslami esaslara uygun işlem yapmalarından dolayı diğer finans kuruluşlarından ayrılmaktadır (Ağkan, 2018). Bu bankalar faizle ilişkili olmayan bütün bankacılık işlemlerinin yanı sıra sigortacılık ve leasing gibi bankacılık işlemlerini de hizmet yelpazesinde bulundurmaktadır (Çelik, 2016). Dünya İslami Bankacılık Rekabet Raporu'na (2015) göre; Suudi Arabistan, Katar, BAE, Türkiye, Endonezya ve Malezya'nın olduğu altı temel pa-zardaki İslami bankacılık varlıkları 2019'a kadar 1,8 trilyon dolara ulaşacaktır. Suudi Arabistan, Kuveyt ve Bahreyn'deki İslami bankaların pazar payları sırasıyla %48,9, %44,6 ve %27,7 ye ulaşacağı tahmin edilmektedir. Yıllara göre değişmekle birlikte Endonezya, Türkiye ve Pakistan gibi ülkelerin yüksek büyüme oranları gösterdikleri görülmektedir (Shaukat ve Ferozkhan:2017). İran ve Sudan hariç Müslümanların çoğunlukta olduğu ülkelerde İslami bankalar geleneksel bankalarla birlikte aynı piyasada çalışmaktadır (IFSB, 2017; Khan, 1986).

3.1. İslam'da Muhasebenin Önemi ve Tarihçesi

İslam, Müslümanları İslam Hukuku'nu ihlal etmeden ekonomik faaliyetlere katılma noktasında teşvik etmektedir. Bu durum, İslami finans kuruluşlarının ortaya çıkması için gerekçe olmuştur. İslami saikleri merkeze koyarak finansal kurum kurma çalışmalarının başlamasından sonra sektör hızlı gelişme kaydetmiştir (Mohammed vd., 2015). İslami finansal kurumların ve muhasebenin gerekliliği "Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın. Aranızda bir yazıcı adaletle yazsın. Yazıcı, Allah'ın kendisine öğrettiği şekilde yazmaktan kaçınmasın, (her şeyi olduğu gibi dosdoğru) yazsın. Üzerinde hak olan (borçlu) da yazdırsın ve Rabbi olan Allah'tan korkup sakınsın da borçtan hiçbir şeyi eksik etmesin (hepsini tam yazdırsın). Eğer borçlu, akli ermeyen veya zayıf bir kimse ise, ya da yazdıramıyorsa, velisi adaletle yazdırsın. ... Az olsun, çok olsun, borcu süresine kadar yazmaktan usanmayın..." (Bakara suresi: 282) ayetine dayandırılmaktadır. Kur'an'ın iktisadi hayata ve işlemlere dair hükümleri ve Hz. Muhammed (S.A.V.) döneminde – kendisinin de tüccar olması sebebiyle – tatbik edilmiş olmasından dolayı İslami muhasebe Arap yarımadasında eski bir tarihçeye sahiptir. İslami muhasebe, düzenli muhasebenin icadından (Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalita) çok daha öncesine dayanır (Latifah vd.,2012; Trokic, 2015).

Zaid İslam'ın, İslam dünyasındaki muhasebeyi, temel bünyesi, kavramları ve mekanizmalarını etkileme potansiyeline sahip olduğuna işaret etmiştir (Zaid, 2004:151). 10. yüzyılda İslam coğrafyasında dördü yevmiye defteri (Journal), üçü muhasebe defteri ve ikisi Rapor olarak belirtilen dokuz tane kayıt kullanılmıştır. İşlemler ilk olarak yevmiye defterinde (ar-Ruznama) ardından çok sütunlu defter-i kebir tipinde (at-Tarih) kayıtlara kaydedilerek düzenli aralıklarla hesaplar özetlenmiştir. Aylık gelir ve harcama hesaplarının (al -Khatma) yanı sıra yıllık beyan (el-Khatma el-Jamia) da düzenlenmiştir (Hamid vd., 1995:325-330; Nobes, 2001:209-210). Osmanlı öncesi dönemde muhasebecilik mesleğini ifade etmek için "siyakat" terimi kullanılmıştır. Günümüze ulaşan en eski muhasebe kitabı, Batıda modern muhasebenin kurucusu olarak kabul edilen Pacioli'den 187 yıl önce, 1307 yılında Felek-alay-i Tebrizi tarafından yazılan "Sa'adetname" dir (Sağlam, 2008:62-63). Osmanlı İmparatorluğu yüzyıllar boyunca devletin gelirlerini ve harcamalarını kaydetmek için merdivan (merdiven) adlı tek taraflı bir muhasebe yönteminden yararlanmıştır. Bu yöntem siyakat adı verilen noktalama işaretlerinin kullanılmadığı bir Arap alfabesiyle yazılmıştır ve 19. yüzyıla kadar kâr amaçlı kuruluşların muhasebesinde asla kullanılmamıştır (Güvemli, 2017:75). Osmanlı'nın muhasebe kayıtları, Batı'nın çift taraflı kayıt sisteminden önemli ölçüde farklıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nda muhasebeciler için yazılan çift taraflı kayıt muhasebe sistemine ilişkin ilk kitap 1830 yılında yayınlanmıştır (Napier, 2009:129; Sağlam, 2008:63; Varnava ve Clarke, 2014:38). 1930'lu yıllara kadar Fransız mevzuatı uygulanmış, 1930-1950 arası, Alman mevzuatının ve yayınlarının etkisi görülmüştür (Avder, 2006). 20. yüzyılda seküler politikaları benimsemiş olan Türkiye, muhasebe uygulamaları için Batı'yı örnek almıştır. Sömürgeye maruz kalmamış nüfus çoğunluğu Müslüman olan ülkelerde, Osmanlı İmparatorluğu ve Suudi Arabistan gibi, önemli bir Batı etkisi görülmektedir (Trokic, 2015:2).

3.2. Katılım Bankalarının Çıkışı ve İslami Muhasebe Standartlarının Gerekliliği

İslami bankalar ve finans şirketleri, sermaye piyasalarındaki rolü bakımından sadece piyasa oyuncuları değildir. Daha önemlisi, finansal aracılık sisteminin bir parçası ve bir ülkenin ekonomisi için çok önemli değere sahip kuruluşlardır (İbrahim, 2007:1). Müslüman topluluklarda, mevduat kabulü gibi bankacılık faaliyetleri Hz. Muhammed'in (S.A.V) hayatta olduğu zamana kadar uzanmaktadır. Müslümanlar Hz. Peygamber'e ve/veya İslam'ın İlk Halifesi Hz. Ebu Bekir'e para yatırdılar (Pomeranz, 1997:124).

İlk yerel katılım bankası 1942'de Malezya'da ve 1950'de Pakistan'da verdiği borçlar için faiz almayan banka teşebbüsü olarak kurulmuştur (Ağkan, 2018:237; Erol ve El-Bdour, 1989:31). Kâr ve zarar paylaşımı ilkelerine dayanarak kurulan bir banka sisteminin en eski modern örneği ise 1960'ların başlarında Mısır'daki Myt Gamt Tasarruf Bankası'dır (Khan, 1986:7). Katılım bankacılığında ilk başarılı kentsel banka 1972 yılında Nasser Sosyal Bankası adıyla Mısır'da açılmıştır. Bu bankanın hedeflerindeki başarısı ve deneyimi BAE ve Suudi Arabistan gibi Müslüman ülkelerin dikkatini çekmiş ve Mısır'daki bankanın ardından 3 yıl sonra BAE'de Dubai İslam Bankası kurulmuştur (Erol ve El-Bdour, 1989:32; Wilson, 1983:80).

Tablo 1'de yer verilen İslami Finans Sektörü sonuçlarının yer aldığı 2017 İslami Finans Gelişim Raporu'na göre küresel bankacılık sektörünün %6'sına sahip (1.72 trilyon dolar), İslami pencereler dâhil, 505 katılım bankası dünya çapında faaliyet göstermektedir.

Tablo 1. Dünya Çapında İslami Finans Varlıkları

Sektör/ Varlık	İslami Finans Varlıklarında Payı	Büyükölük (Milyar \$)	Kuruluş/ Enstrüman Sayısı	Ülke Sayısı
Katılım Bankacılığı	70.6%	1.721	505	69
Tekafül	1.9%	46	324	47
Diğer İslami Finansal Kurumlar	5.5%	135	560	49
Sukuk	17.5%	426	2.590	25
İslami Fonlar	4.5%	110	1.410	28
Toplam	100%	2.438		
Toplam İslami Kuruluş Sayısı			1.389	

Kaynak: (Thomson Reuters, 2018).

Bu doğrultuda, İslami finans piyasalarında en büyük ve en güçlü ülkelerden ikisi olan Malezya ve Suudi Arabistan, UFRS'deki finansal raporlama ilkelerinin İslam hukukuyla çelişmediğini gördüğü için, faizsiz finansal kuruluşlar UFRS düzenlemelerini kullanmaktadır (Ansari ve Tabraze, 2018a:68).

Günümüzde İslami finans sektörünün %70'ini temsil eden katılım bankacılığı sektörünün büyümesi, İslami finansın küresel alanda yıllık ortalama %21 artış göstererek yükselmesine yardımcı olmuştur (Shaukat ve Ferozkhan, 2017:18). Dünya çapındaki İslami finansal kuruluş sayısında yüksek bir artışın kaydedilmesi ve İslami finans kurumları sektörünün gelişmesi Citibank, HSBC ve Deutsche Bank gibi büyük Batılı geleneksel bankaların ilgisini cezbetmiş ve İslami bankacılık penceresi uygulamalarına sebep olmuştur (Maali ve Napier, 2010:94-95). 1970 lerde petrol fiyatlarının yükselmesiyle Orta Doğu'ya önemli ve devamlı servet transferi olmuş ve buna bağlı olarak, özellikle Pakistan ve İran gibi bazı Müslüman ülkelerde, geleneksel ekonomiden farklı İslami ekonomi doğmuş ve gelişmeye başlamıştır. Bu sebeple İslami bankacılık ve finans kurumlarına duyulan ihtiyaç artmış, bu kurumlara uygun muhasebe sistemine de ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır (Trokić, 2015:2). 2004 yılında \$26 milyar olan varlıklar 2008 yılında \$28 milyara ulaşmıştır (Vinnicombe, 2012:80). Dünya İslami Bankacılık Rekabet Raporu'na göre, 2013 yılında katılım bankalarının birleşik kârının 10 milyar ABD doları sınırını geçtiği belirtilmektedir (Shaukat ve Ferozkhan, 2017:18). ICD-Thomson Reuters İslami Finans Gelişim Göstergesi (IFDI)'ne göre, İslami finans sektörü 2016 yılında 2,2 trilyon dolara yükselerek %7 oranında büyüme kaydetmiştir (Shereen, 2018:58). İslami finans, Ortadoğu, Afrika'nın bazı bölgeleri ve Güneydoğu Asya'da da büyümeye devam ettiği gibi İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi Batı ülkelerinde de faaliyet göstermektedir. Bu hızlı büyümeyle bağlantılı olarak önemli düzenleyici sorunlar ortaya çıkmaktadır (Vinnicombe, 2012:80). Dünya çapında gelişimin ve sürdürülebilirliğin sağlanması, finansal tabloların ve raporların güvenilirliği, kolaylığı ve geliştirilmesi amacıyla, Bahreyn, Umman, Katar, Katar Finans Merkezi, Sudan ve Suriye'de İslami Finans Kurumları tarafından zorunlu olarak uygulanan ve AAOIFI muhasebe standartları olarak bilinen İslami muhasebe standartlarına gereksinim doğmuştur (AAOIFI, 2012; Ağkan, 2018:242; Sarea ve Hanefah, 2013:50).

3.3. AAOIFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Finance Institutions)

1991 yılında kurulan İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI), İslami bankalar, sigorta ve yatırım şirketleri için söz konusu kuruluşların ihtiyaçlarını karşılayan muhasebe, denetim ile yönetim standartlarını belirleyen ve kâr amacı gütmeyen bağımsız bir kurumdur (İbrahim, 2007:1; Napier, 2009:126; Sarea ve Hanefah, 2013:50). İlk bildirisini 1993 yılında yayınlamış olan AAOIFI internet sitesinde bulunan kitaplarında 58'i şer'i (hukuk) standardı, 26'si muhasebe standardı, 5'i denetim standardı, 7'si yönetim standardı, 2'si etik standardı olmak üzere toplam 98 adet standart yayınlamıştır. Bugün AAOIFI 45 farklı ülkedeki merkez bankaları, düzenleme ve denetleme kurulları, kurumsal üyeler, finansal kuruluşlar ve muhasebe ile denetim firmaları gibi 200'den fazla üyeden destek almaktadır (Sori ve Mohamad, 2017:30; Şensoy, 2018).

AAOIFI yapısı a) bir Genel Kurul, b) Müttevelli Heyeti, c) Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu, d) Genel Sekreter ve e) İslam Hukuku Danışma Kurulu'ndan oluşmaktadır (Sarea ve Hanefah, 2013:53). AAOIFI'nin amaçlarını şöyle sıralamak mümkündür:

- FFK'ler için muhasebe ve denetleme anlayışını geliştirmek
- Bu anlayışı daha fazla alana yaymak ve açıklamak amacıyla eğitimler, konferanslar ve sempozyumlar düzenlemek, süreli yayınlar çıkarmak ve araştırmalar hazırlamak

- iii. FFK'ler için hazırlanan ve hayatın tüm alanlarını düzenleyip kuşatan fıkha ait hükümler ile ilkeleri açıklamak ve bunun yanında bu kurumların ortaya çıktığı toplum yapısını da gözeterek faizsiz standartlar hazırlamak, yayınlamak, açıklamak, incelemek ve düzenlemek
- iv. FFK'lere ait finansal tabloları kullananların verilen bilgilere güvenini artırmak ve onları bu kurumlarla çalışmaya (yatırımlar, finansman, mevduat yatırma ve bankacılık hizmetlerinden yararlanma) teşvik etmek (AAOIFI, 2015:23).

AAOIFI tarafından çıkarılacak veya revize edilecek olan standart için konuyla ilgili Standart Kurulu, Genel Sekreterlik ile beraber koordineli bir çalışma sürdürmenin yanında ihtiyaç halinde – gerektiğinde - dışarıdan da yardım alma imkânına sahiptir. Standartların yayınlanmasında izlenen yol haritası; (i) Çalışma programı veya gündem hazırlanması, (ii) Ön çalışma ve araştırmanın yapılması, (iii) Danışma notu çıkarılması, (iv) Taslak plan hazırlanması, (v) Standartların yayınlanması şeklinde belirlenmiştir (Ağkan, 2018:241).

3.4. AAOIFI ile UFRS Standartlarının Karşılaştırılması

İslami muhasebe, işletmenin faaliyet sonuçları hakkında paydaşlara bilgi açıklama sorumluluğunda, sosyal ve ekonomik amaçları da kapsayan, İslam Hukuku'na uygun muhasebe uygulamalarını içeren modern bir bakış açısıdır. İslâmi Muhasebe sosyal sorumluluk, adalet ve doğruluk prensipleri ile uygulama alanı bulmaktadır (Latifah vd., 2012:7-9; Trokic, 2015:2,3).

Amerikan Muhasebe Birliği (1966), muhasebeyi; "Bilgi kullanıcılarının karar verme amacıyla, ekonomik bilgileri belirleme ölçme ve iletme süreci" olarak tanımlamaktadır. Başka bir ifadeyle: "muhasebe, işletmelerin dilidir" şeklinde tarif edilmiştir (Ahmed vd., 2016:191-192). Muhasebe uygulamaları; belirtilen bilgi türüne, bilgiyi sağlama hedeflerine, bilginin nasıl ölçüldüğüne, değerlendirildiğine, kaydedileceğine, iletilmesine ve bilgilerin kime iletildiğine göre farklılaşmaktadır. Ayrıca raporlama ve hesap verebilirlik açısından da farklılıklar bulunabilmektedir. Geleneksel muhasebe seküler temellere ve modern ticaret kanununa dayanırken, İslami muhasebe dini temellere (Kur'an-i Kerim ve Peygamberin (s.a.v) sünneti) dayanmaktadır (Trokic, 2015:3; Shakil ve Mustapha, 2017:13-14). UFRS genel kurumlara (ticari, sınai, finans ve hizmet vb.) odaklanırken, AAOIFI İslami finans kurumlarına odaklanmaktadır (Ansari ve Tabraze, 2018a:69; Latifah vd., 2012:1). İslam Hukukuna uyumlu finansal ürünler, geleneksel finansal ürünlerden yapısal olarak farklı olduğu için, IASB tarafından yayınlanan Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS), İslami Finansal Kurumlar tarafından uygulanamamaktadır (Ansari ve Tabraze, 2018b:12). Farklı standartlar olmasındaki diğer sebep ise İslam'da faizin haram olmasından dolayı İslami finans kuruluşlarının fonksiyonlarının, ürünlerinin ve sözleşmelerinin geleneksel bankalardan farklı olmasıdır (İbrahim, 2007:4). AAOIFI ile IASB tarafından sırasıyla yayımlanan muhasebe standartlarının arasındaki farklılıklar Tablo 2'de özetlenmiştir:

Tablo 2. İslâmi Muhasebe Standartları ile Uluslararası Muhasebe Standartları Arasındaki Temel Farklılıklar

	İslâmi Muhasebe Standartları (AAOIFI)	Uluslararası Muhasebe Standartları (IASB)
Sözleşmelerde ilişkilerin esası	Kâr-zarar paylaşım esasına dayanan sözleşmeler	Borçlanan ile kredi verenin arasındaki sözleşmeler faize dayanmaktadır
Finansal tabloların kullanıcılarının amaçları	İşlemlerin mali sonuçlarından önce İslam Hukuku'na uyuma önem verilmesi. Örn: yatırım işlemlerinin helal olup olmaması. Bunun yanı sıra yatırımcılarının sermaye ve faaliyetlerindeki değişimi ile yatırımdan uygun gelir sağlanması doğrultusunda mali bilgiler	Finansal bilgi ihtiyacını karşılamak için olayları ve ekonomik işlemleri tanımlamaya odaklanarak, kaynakların daha kârlı kullanımına ve verimli yönlendirilmesine ilişkin kararlar alma sürecinde yararlı bilgiler elde etmek
Standartların kapsadığı alanlar	İslami bankacılık sektörüyle ilgilenmek İslami finansal uygulamaların gereksinimlerine odaklanmak	Tüm ekonomik ve sosyal faaliyetlerle ilgilenmek Standartlar genel bir şekilde olup, çoğu belirli bir sektörle ilgilenmemektedir
Yayımlanan standartlar	Muhasebe, denetim, etik, yönetim ile İslam hukuku standartları	Genel Muhasebe standartları
Esas	İslam Hukuku'nun temel kontratları, hak ile yükümlülükleri	Karşılaştırılabilmeye odaklanan genel kabul görmüş muhasebe uygulamaları (GAAP)

Kaynak: (Hussan ve Sulaiman, 2016:113; Neşide, 2015).

İslâmi muhasebe standartlarının geliştirme sürecinde, IASB tarafından yayınlanan uluslararası muhasebe ile raporlama standartları da göz önünde tutulmaktadır. Bununla birlikte AAOIFI ile IASB standartları arasındaki benzerlikler, farklılıklar ve sadece kendi alanına hitap eden standartların bulunması gibi çeşitli açılardan aradaki ilişki ele alınabilir (Idrees, 2015:41). AAOIFI, aşağıdaki durumlar için alternatif İslami standartlar geliştirir:

i. Eşdeğer olarak kabul edilemeyen UFRS’ler için, kapsam olarak farklılıkların olması nedeniyle yerine farklı kapsamda bir standart hazırlanmıştır. Örneğin IASB’nin UMS 17 ve UFRS 16 Kiralama Standartları yerine AAOIFI tarafından FFMS 8 İjarah (İcare) standardı hazırlanmıştır.

ii. Mudârebe, Müşâreke, Selem ve Istisna’ gibi İslami bankacılık ve finans uygulamalarını kapsayacak bir UFRS olmaması durumunda standartlar oluşturur (İbrahim, 2007:7; Sarea ve Hanefah, 2013:53). “İslam Hukukunda Arbitraj” yönteminde ise geleneksel bir ürün ve/veya hizmet model alınarak, İslam hukuku ilkelerine uygun yeni bir ürün haline getirilebilmektedir (Sorenson, 2008:652-658).

Tablo 3. AAOIFI ile IASB Tarafından Yayınlanan Standartların Arasındaki İlişki

İslam Hukuku ile Uyumundan Dolayı Kullanılan Uluslararası Muhasebe Standartları	İslâmi Muhasebenin Kullanmadığı Uluslararası Muhasebe Standartları	İslâmi Finansal Kuruluşlara Özgü İslâmi Muhasebe Standartları
UMS 2 Stoklar, UMS 19 Çalışanlara Sağlanan Faydalar ve UMS 16 Maddi Duran Varlıklar.	UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri, UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu, UMS 7 Nakit Akış Tablosu, UMS 8 Muhasebe Politikaları, Muhasebe Tahminlerinde Değişiklikler Ve Hatalar, UMS 10 Raporlama Döneminden Sonraki Olaylar, UMS 17 Kiralama İşlemleri, UMS 18 Gelir, UMS 24 İlişki Taraf Açıklamaları, UMS 30 Bankalar ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarında Yapılacak Açıklamalar ve UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar Ve Koşullu Varlıklar.	AAOIFI tarafından yayımlanan FFMS 1, 2, 3, 4, 9 ve 12.

Kaynak: (İbrahim, 2007:7; Selime, 2016).

AAOIFI ilk muhasebe ve yönetim standartları setini 2004 yılında yayınlamıştır. Sonra, bu standartlar 2008 ve 2010 yılında tekrar güncellenmiştir (Vinnicombe, 2012:86). AAOIFI’nin yayımladığı standart seti yayını içerisinde “SFA 1 Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve” ve FFMS 1 ile FFMS 26 arasında sıra numaralarını takip eden 26 adet standart (Örn; Murabaha, Mudârebe, Zekat vb. konular için, Bkz.:aaoifi.com) bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak AAOIFI internet sitesinde yeni çıkan 7 tane muhasebe standardına da yer verilmiştir.

3.5. Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri

AAOIFI’nin 1’inci Muhasebe standardında (FFMS 1) katılım bankaları tarafından yayınlanması gereken tam finansal tablolar seti;

- i. Finansal durum tablosu
- ii. Gelir tablosu
- iii. Nakit akış tablosu
- iv. Özkaynak değişim tablosu veya dağıtılmamış kârlar tablosu
- v. Kısıtlı yatırımlar değişim tablosu (bilanço dışı yatırımlar tablosu)
- vi. Zekât ve sadaka fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu (Banka Zekâtı toplama ve dağıtma görevini üzerine aldığı)
- vii. Karz-i hasan fonunun kaynakları ve kullanımları tablosu
- viii. Mali tablolar için dipnotlar
- ix. Mali tabloların kullanıcıların ihtiyaç duyduğu bilgileri sağlamasına katkıda bulunan tablo ve raporlar. Örn; Zekât tespiti, bankanın İslam hukuku ile uyumu ve sosyal sorumluluğunu yerine getirmesi ile ilgili tablolar ve raporlar
- x. Karşılaştırmalı finansal tablolar, şeklinde belirtilmiştir.

FFMS 1'in genel hükümlerinin birinci uluslararası muhasebe standardında belirtilen açıklama hükümlerinden çok farklılık göstermediği, ancak tam set tablolarda yeni mali tabloların farklılık oluşturduğu gözükmektedir. Yukarıda belirtilen tablolardan 5. 6. ve 7'nci tablo UMS 1'de bulunmayıp katılım bankalarına mahsustur (Jaber, 2017:50). Zekât standardına göre (FFMS 9), aşağıdaki durumlardan herhangi biri gerçekleştiğinde, Zekât faaliyet dışı gider olarak muamele görüp gelir tablosunda net gelirin belirlenmesinde yer almaktadır:

- i. Katılım Bankası'nın Zekât yükümlülüğünü yerine getirmesini gerektirdiğinde,
- ii. Katılım Bankası ana sözleşmesinin veya yasalarının bankanın Zekât yükümlülüğünü yerine getirmesini gerektirdiğinde,
- iii. Genel kurulu, katılım bankasının Zekât yükümlülüğünü yerine getirmesini gerektiren bir karar aldığı anda.

Zekât matrahı, bir Hicri yıl için % 2,5 ve bir Miladi yıl için % 2,5775 oranıyla "Net Varlıklar ve Net Yatırılmış Fonlar" olmak üzere ayrılan iki yöntemden birinin seçilmesine göre belirlenir. Ödenmemiş Zekât ise bir borçtur ve katılım bankasının bilançosunda pasifte gösterilmektedir. Ortakların bir kısmı ya da tamamı bankadan vekil olarak onlar adına kendi dağıtılabılır kârlarından Zekât yükümlülüklerinin yerine getirmesini isteyebilir. Bu durumda banka Zekât ödemeye mecbur değildir. Ortakların dağıtılabılır kârlarının yeterli olmaması durumunda, katılım bankası ortakların Zekât yükümlülüklerini yerine getirerek bilanço içinde ortaklardan alacak olarak aktife kaydetmektedir (AAOIFI, 2004).

Zekât ve verginin özellikleri, matrahı ve ödenme sebepleri farklı olduğundan dolayı vergi, Zekât yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Ayrıca vergi, vade tarihindeki Zekât tutarından mahsup edilemez. Buna dayanarak, Zekât diğer yükümlülüklerden önce yerine getirilmelidir (Abu Bakar ve Abdul Rahman, 2007:29; KKGK, 2018).

Finansal Durum Tablosu

Katılım bankalarında yatırım (katılma) hesapları, kısıtlı ve kısıtlanmamış olarak ikiye ayrılmaktadır. Kısıtlanmamış yatırım (örn: kısıtlanmamış Mudârebe) sözleşmesinde yatırım hesabı sahibi fonların nerede, nasıl, ne için ve ne amaçla yatırılması gerektiği hakkında herhangi bir kısıtlama koymaz. Katılım bankası yatırımcının fonlarını kendi fonlarıyla ya da katılım bankasının kullanma hakkına sahip olduğu diğer fonlarla kaynaştırabilir ve bu tür sözleşmelerde genellikle yatırımcı ile banka kâr ve zararları paylaşmaktadır. Kısıtlı yatırım hesabında (örn: kısıtlı Mudârebe, özel fon havuzları) yatırımcı, bahsi geçen kısıtlamaları koymaktadır ve bu sözleşmede katılım bankası yatırımcının fonlarını kendi fonlarıyla birleştiremez (İbrahim, 2007:5,6).

Konvansiyonel işlemlerden farklı olarak kâr ve zarar paylaşımı ilkelerine dayanan faizsiz finans işlemleri ve ürünleri oldukça önemli bir soru ortaya çıkarmıştır; bu kısıtlanmış fonlar, yükümlülükler arasında mı özkaynaklar arasında mı yer almalıdır? UFRS'lere göre kâr ve zarar esaslı üzerinden yatırım yapılan fonlar (Mudârebe), müşteri (yatırımcı) tarafından talep üzerine geri çekilebildiği için yükümlülük sayılabilecekken, yine UFRS'lere göre, İşletmenin tüm yükümlülükleri düşürüldükten sonra kalan varlıklar olan özkaynaklar tanımı göz önüne alındığında, bahsi geçen fonlar özkaynaklar olarak da değerlendirilebilmektedir. Bu ikinci görüşü, İslâmi Finansal Hizmetler Kurumu'nun (IFSB) sermaye yeterliliği, şeffaflık ve ifşa standartları benimsemektedir. AAOIFI'nin yeni görüşe açılan taslaklarında ise bu fonları sınıflandırmak için bilançoda özkaynak ile yükümlülük özelliklerine sahip varlıklar, yükümlülükler ve özkaynaklara eklenen dördüncü bir unsur olan Quasi-equity ya da Özkaynak benzeri'ne ihtiyaç duyulduğuna işaret edilmektedir (Ansari ve Tabraze, 2018a:51,52-100). Bu bağlamda faizsiz bankaların bilanço bileşenlerinde konvansiyonel bankalardan farklı olarak "kısıtlanmamış yatırım hesapları" şeklinde bir başlığa yer verilmektedir (Hidayah vd., 2018:8)..

Katılım bankalarının finansal durum tablosunun geleneksel bankaların finansal durum tablosundan farklılıkları mevcuttur. Bu farklılıkları ortaya çıkaran, kısıtlanmamış yatırım hesaplarının sahiplerine ait, yatırımdan kaynaklanan zararların çıkarılması/kârların eklenmesi ve çekilen paralar düşürülmesi sonucu bilanço tarihinde bankanın teslim aldığı meblağlardan kalan değerlerin gösterildiği "kısıtlanmamış yatırım hesapları"dır (Jaber, 2017:49).

FFMS 1'e göre; Finansal durum tablosu, i) katılım bankasının varlıklarını, ii) yükümlülüklerini, iii) kısıtlanmamış yatırım hesabı ve benzerlerinin sahiplerinin özkaynaklarını ve iv) katılım bankasının

ortaklarına düşen özkaynaklarını içerir. Bu dört unsur için ayrı ayrı toplamalar sunulur. Netleştirmeye ilgili faizsiz finans hükümlerine ilişkin veya hukuki bir hak ve fiili bir beklenti olmaması halinde varlıklar yükümlülüklerle, yükümlülükler varlıklarla netleştirilmez. Varlıklar ve yükümlülükler yapısına göre gruplandırılır ve bu gruplandırmalar her bir grubun nisbi likiditesine göre gösterilerek finansal durum tablosunda sunulur.

Varlıklar: Varlıklar dönen ve duran olarak, yükümlülükler kısa ve uzun vadeli olarak sınıflandırılmaz. Katılım bankası ve kısıtlanmamış yatırım hesabı sahipleri tarafından ortak finanse edilen ve münhasıran katılım bankası tarafından finanse edilen varlıklar için ayrı açıklamalara yer verilmek suretiyle aşağıdaki varlıklara ilişkin finansal durum tablosunda veya finansal tabloların dipnotlarında açıklama yapılı:

- i. Nakit ve nakit benzerleri
- ii. Alacaklar: Murâbaha alacakları, Selem alacakları ve İstisna' alacakları
- iii. Menkul kıymet yatırımları
- iv. Mudârebe finansmanı
- v. Müşâreke finansmanı
- vi. Diğer işletmelerdeki yatırımlar
- vii. Stoklar (Murâbaha anlaşmasının tamamlanmasından önce Murâbaha müşterileri için satın alınan mallar dâhil)
- viii. Gayrimenkul yatırımları
- ix. Kiralama amaçlı edinilen varlıklar
- x. Diğer yatırımlar ve bunların türlerine ilişkin açıklama
- xi. Duran varlıklar ile önemli duran varlık türlerine ve bunların birikmiş amortismanına ilişkin açıklama
- xii. Diğer varlıklar ve önemli diğer varlık türlerine ilişkin açıklama.

Özkaynaklar: Bilançonun hazırlandığı tarihte, katılım bankasının varlıklarından, I) yükümlülükler, II) kısıtlanmamış yatırımları öz kaynakları ve benzerleri ve varsa III) yasaklanmış kazançlar düşürüldükten sonra kalan tutardır (Tag El-Din, 2004:10).

Yükümlülükler: Aşağıdaki yükümlülükler finansal durum tablosu ya da finansal tablo dipnotlarında açıklanır: I) Cari hesaplar, tasarruf hesapları ve diğer hesaplar ile her bir hesap kategorisi için ayrı ayrı açıklama II) Diğer bankaların mevduatları III) Selem borçları IV) İstisna' borçları V) Açıklanmış fakat dağıtılmamış kârlar VI) Ödenecek zekât ve vergiler VII) Diğer borç hesapları.

Banka, kısıtlı yatırımlar sözleşmesinden Mudârib olarak kâr/zarar payı almaktadır. Banka, Yatırım birimi portföyleri dâhil olmak üzere kısıtlı yatırımları temsilci olması durumunda sabit ücret karşılığında yönetir ve yatırım sonuçlarından pay almaz. Kısıtlı yatırımlar, kısıtlı yatırım hesapları ya da yatırım birimi sahipleri bankanın finansal durum tablosunda gösterilmez (KGK, 2018). Bunun nedeni ise katılım bankasının bu fonları garanti edememesidir (Maali ve Napier, 2010; Sarea ve Hanefah, 2013:52; Tag El-Din, 2004:9,10). Kısıtlanmamış yatırım hesapları ve benzerleri ise finansal durum tablosunda yükümlülükler ve ortaklara düşen özkaynaklar arasında ayrı bir kalem olarak açıklanır ve sunulur (KGK, 2018).

Gelir Tablosu

Yatırımlara ilişkin hasılat, gider, kazanç ve kayıplar türüne göre açıklanır. Diğer faaliyetlerden elde edilen önemli hasılat, gider, kazanç ve kayıpların niteliği açıklanır. Uygulanabilir olduğu durumlarda, varlıkların ve yükümlülüklerin nakit benzeri değerlerine göre yeniden değerlendirilmesinden kaynaklanan tahmini kazanç ve kayıplar açıklanır. Bu açıklama katılım bankasının varlık ve yükümlülüklerin yeniden değerlendirilmesinde kullandığı genel ilkeleri de içerir. Uygulanabilir olduğu ölçüde, katılım bankası ve kısıtlanmamış yatırım hesabı sahipleri tarafından ortak finanse edilen yatırımlara ve münhasıran katılım bankası tarafından finanse edilen yatırımlara ilişkin hasılat, gider, kazanç ve kayıplara ilişkin ayrı ayrı açıklamaları da içeren aşağıdaki bilgiler gelir tablosunda açıklanır:

- i. Yatırımlardan elde edilen hasılat ve kazançlar
- ii. Yatırımlardan kaynaklanan gider ve zararlar (-)
- iii. Yatırımlardan elde edilen kâr (zarar) (=)

- iv. Mudârib olarak bankanın payı öncesi kısıtlanmamış yatırım hesabı sahiplerinin yatırımlardan kaynaklanan kârdaki (zarardaki) payı (-)
- v. Katılım bankasının yatırımlardan kaynaklanan kârdaki (zarardaki) payı (=)
- vi. Mudârib olarak katılım bankasının kısıtlanmamış yatırım gelirindeki (zararındaki) payı (+)
- vii. Mudârib olarak katılım bankasının kısıtlı yatırım kârlarındaki payı (+)
- viii. Yatırım temsilcisi olarak katılım bankasının kısıtlı yatırımlar için sabit ücreti (+)
- ix. Diğer hasılat, gider, kazanç ve kayıplar (-)
- x. Genel yönetim giderleri (-)
- xi. Zekât ve vergi öncesi net kâr (zarar) (=)
- xii. Zekât ve vergiler (ayrı ayrı açıklanır) (-)
- xiii. Net kâr (zarar) (=)

Katılım bankası tüm ortaklar adına Zekât ödeme mükellefiyetine sahipse, Zekât matrahı açıklanır. Net kârdaki (zarardaki) azınlık payları (finansal tabloları katılım bankasının tablolarıyla konsolide edilen şirketlerle ilgili) konsolide gelir tablosunda net kârdan veya zarardan önce ayrı bir kalem olarak açıklanır.

UFRS'lerin gerektirdiği açıklamaların yanında, bankalardan İslam hukuku hükümlerine uygun faaliyet beklentisinde bulunan yatırımcı, İslam hukuku hükümlerine uyumlu işlemlerden elde edilen gelir hakkında bilgi ister. İslam hukuku hükümlerine uyumlu gelir, yılın toplam gelirinden bu hükümlere uymayan faaliyetlerin gelir ve giderler ile kurumun hayır işlerine olan katkısı çıkarılarak hesaplanmalıdır (Ansari ve Tabraze, 2018a:114). Aynı zamanda Standart uyarınca varsa faizsiz finans hükümlerinin yasakladığı kaynak ve yöntemler aracılığıyla üretilen kazançların, faizsiz finans hükümlerinin yasakladığı faaliyetlere yapılan harcamaların ve katılım bankasının bu tür yasaklanan kazançlardan üretilen fonların nasıl elden çıkardığının açıklanması gerekmektedir (KGK, 2018). İslam Hukuku'na göre para üretimin temel unsuru olmadığı ve İslam Hukuku faizin birikimiyle paranın çoğalmasına izin vermediği için, paranın zaman değeri kavramı kabul edilmemektedir. Ayrıca İslam Hukuku, kâr, Zekât, envanter ve duran varlıklar hesaplanırken gerçeğe uygun değer yöntemini kullanılmaya yatkındır. Ancak gelecekte muhtemel nakit akışının bugünkü değerini göze alarak gerçeğe uygun değerlerin hesaplanmasına (iskonto edilmiş değer) izin vermemektedir (Ansari ve Tabraze, 2018a:52).

İslami finansal işlemlerin çoğu satış temellidir. Bu yüzden, bu işlemlerden kaynaklanan gelirin mal satışından hasılat olarak hesaplara alınmasına ilişkin tartışmalar vardır. Murâbaha ve müsâveme gibi işlemlerde ödeme ertelenmektedir. UFRS 15 (Satışlar)'e göre malın satışı, ödenmiş ya da ödenecek bedelin gerçeğe uygun değeri ile hesaplanır. İslam hukuku hükümlerine göre, gelirin tanınması, her zaman öncelikli olarak varlıkların tanınmasının bir sonucu olarak kalmalıdır. FFK'da satışların tanınmasında para tutarı belli olmalıdır. Buna dayanarak gelir, İslam hukuku hükümleri açısından olası edinilmemiş gelir, (örn: icare sözleşmelerinde varlığın daha teslim edilmemesi durumundaki gelir) Zekâta tâbi değildir ve kazanılmış gelir olarak da ortakların arasında dağıtılamamaktadır (Ansari ve Tabraze, 2018a:52-54; Tag El-Din, 2004:11).

Faizsiz finans muhasebe standartlarına göre düzenlenen katılım bankasının mali tablolar tam setinde bilginin, kullanıcıların ihtiyaç duyacağı önemli genel bilgileri de içerecek şekilde sunulması gerekmektedir. Mali tablo dipnotlarında ve açıklamalarında yer verilecek bu kapsamdaki bilgi başlıklarından bazıları şunlardır (KGK, 2018);

- ❖ Faizsiz finans hükümlerinin yasakladığı kazanç ve harcamaların açıklanması
- ❖ Varlıklara ilişkin risk yoğunlaşmalarına ilişkin açıklamalar
- ❖ Kısıtlanmamış yatırım hesapları ve benzerleri ile diğer hesapların kaynaklarına ilişkin yoğunlaşmaların açıklanması
- ❖ Kısıtlanmamış yatırım hesapları ve benzerleri ile diğer hesapların vadelerine göre dağılımının açıklanması
- ❖ Kısıtlı ya da teminat olarak verilen varlıkların açıklanması
- ❖ Katılım bankası tarafından yatırım kârlarının, kısıtlanmamış yatırım hesaplarının veya benzerlerinin sahipleri ile yatırımlara kendi fonlarıyla katılsın ya da katılmasın Mudârib veya yatırım yöneticisi olarak katılım bankası arasında dağıtımı için kullanılan yöntemin açıklanması
- ❖ İlişkili taraf işlemlerinin açıklanması.

4. FFMS'nin Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri Açısından Karşılaştırmalı Bir Analiz

Jaber (2018), tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre; genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve AAOIFI tarafından yayınlanan muhasebe standartları arasında bir uyum olmadığı, çalışmanın kapsadığı Arap ülkelerindeki katılım bankalarının mali tablolarını hazırlarken uluslararası muhasebe standartlarını benimsedikleri ve uluslararası muhasebe standartlarının spesifik ve kendine özel İslami bankacılık uygulamalarını karşılayamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ajili ve Bouri (2017) tarafından, 23'ü AAOIFI standartlarının mevzuatına ve 16'sı UFRS'lere tâbi 39 katılım bankasının 2010-2014 dönemindeki finansal tabloları üzerine karşılaştırmalı analiz yapılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre bankaların sundukları mali tabloların, UFRS'ye uyum düzeyi, AAOIFI ile uyumluluk seviyesinden daha yüksektir. Bin Tomy (2013), araştırdığı bankaya ait mali tabloların uluslararası muhasebe standartlarına %71 (150 bent), AAOIFI standartlarına %44 (16 bent) uyum sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının İslami bankaların özgünlüğüne uyumlu olmadığını ifade etmiştir. Türkiye'de henüz AAOIFI standartlarının yeni uygulamaya geçiyor olması sebebiyle yeterli araştırma çalışması bulunmamaktadır. Araştırma kapsamlı yapılan Türkiye'deki AAOIFI karşılaştırmalı çalışmada ise etik standartlara yer verilmiştir. Polat(2018), katılım bankaları tarafından da kabul edilen etik ilkelerin AAOIFI standartlarına göre içerik olarak katılım finansı değerlerine daha az vurgu yaptığı tespit etmiştir. Katılım Bankalarının hem yazılı etik kurallar hem de bu kuralların uygulama ve denetimi noktasında daha ileri bir noktaya ulaşması gerektiği sonucuna varılmıştır.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu bölümde özellikle sunuluş ile ilgili hükümlerin bulunduğu FFMS 1 standardı kapsamında sunulması gereken bilgilerin ve mali tablo özelliklerinin banka mali tablolarına etkilerinin tespiti amaçlanmıştır. Katılım bankalarının kendilerine özgü işlemlerinden kaynaklı özel muhasebe uygulamaları ve finansal raporlama ihtiyaçları bulunmaktadır. Araştırma; uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının katılım bankalarının muhasebe ve finansal raporlama ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamadığı, eğer benzerlikler varsa hangi düzeyde olduğu tespit etmesi yönüyle katılım bankacılığı sektörü ve literatür açısından önem taşımaktadır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma kapsamında uluslararası muhasebe standartları (IAS/IFRS) ile faizsiz finans muhasebe standartlarına göre sunuluşlara, özellikle de finansal durum tabloları ve gelir tablolarının arasındaki farklılıklarına odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında temel mali tablolar sunuluş yönünden karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de faaliyet gösteren ve mali tablolarını UFRS'ye uyumlu Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) çerçevesinde raporlayan bir katılım bankası (AlBaraka Türkiye) ile aynı sermaye grubunun merkezi kuruluşu (ana ortaklığı) olan ve Bahreyn'de faaliyet gösteren aynı zamanda AAOIFI standartları kapsamında mali tablolarını raporlayan Al Baraka Banking Group mali tabloları sunum yönüyle karşılaştırılmıştır. Çalışmanın kısıtlılığından dolayı banka sayısı ve mali tablo seti bilanço ve gelir tablosu ile sınırlı tutulmuştur. Bu bağlamda 2016 -2017 yıl sonu itibariyle bankalar tarafından yayımlanmış 12 aylık mali tabloları incelenerek her iki şirketin de konsolide finansal durum tablosu ile gelir tablosu incelenmiş ve önemli farklılıklar izah edilmiştir.

4.3. ABG (Al Baraka Banking Group)

Al Baraka Banking Group (ABG), Bahreyn Merkez Bankası tarafından lisanslanmış, farklı bankacılık ürünlerini bir arada sunan bir banka olup, Bahreyn ve Nasdaq Dubai borsalarında kotedir. Banka, İslam hukuku prensiplerine uygun olarak, perakende, kurumsal, hazine ve yatırım bankacılığı hizmetleri sunmaktadır. Banka; Türkiye, Ürdün, Sudan, Bahreyn, Güney Afrika ve Suriye dâhil 16 ülkede faaliyet göstermekte olup, 675 şubeye sahiptir(ABG internet sitesi). Banka 2016-2017 yıllarının sonunda, Finansal Durum Tablosu (Tablo 4), Gelir Tablosu (Tablo 5), Öz kaynaklar Değişim Tablosu, Nakit Akışlar Tablosu ile Zekât fonunun kaynağı ile kullanım tablosunu düzenlemiştir. Ayrıca Kısıtlı Yatırımlar Değişim Tablosunu Bilanço Dışı Yatırımlar adıyla düzenlediği ve karz fonunun kaynakları ve kullanımları tablosunu düzenlemediği görülmüştür.

Tablo 4. Al Baraka Banking Group Konsolide Finansal Durum Tablosu(AAOIFI Uyumlu)

AÇIKLAMA	2017 (Bin\$)	2016 (Bin\$)
VARLIKLAR		
Nakit bankalar ve finansal kurumlar	5.430.085	5.073.418
Alacaklar	12.001.050	11.423.448
Mudarebe ve müşâreke finansmanı	2.377.654	1.582.396
Yatırımlar	2.888.334	2.629.131
İcare muntahia bittamleek	1.856.018	1.830.339
Maddi duran varlıklar	430.192	417.295
Diğer varlıklar	469.878	469.238
TOPLAM VARLIKLAR	25.453.211	23.425.265
YÜKÜMLÜLÜKLER, KISITLANMAMIŞ YATIRIM HESAPLARINA AİT ÖZKAYNAKLAR VE ÖZKAYNAKLAR		
YÜKÜMLÜLÜKLER		
Cari Hesaplar ve Diğer Hesaplar	5.465.433	4.983.772
Bankalara Borçlar	1.322.470	918.395
Uzun Vadeli Finansman	1.236.555	1.381.256
Diğer Yükümlülükler	1.035.983	856.467
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER	9.060.441	8.139.890
YATIRIM HESAPLARI SAHİPLERİNİN ÖZKAYNAKLARI(KISITLANMAMIŞ) ÖZKAYNAKLAR		
SERMAYE	1.206.679	1.149.218
Hisse Geri Alımları	(9.550)	(9.588)
İhraç Primleri	18.644	18.574
1. Seviye Devamlı Sermaye (Sukuk)	400.000	-
Yedekler	199.282	181.971
Gerçeğe Uygun Değerlerde Kümülatif Değişimler	40.443	41.271
Yabancı Kur Çevrim Farkları	(706.242)	(666.719)
Dağıtılmamış Kârlar	530.615	497.374
Öngörülen Kar Tahsisatı	60.334	68.857
Ana ortaklık hissedarlarına ve sukuk sahiplerine ait özkaynaklar	1.740.205	1.280.958
Azınlık Payları	770.456	727.623
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	2.510.661	2.008.581
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER, YATIRIM HESAPLARI SAHİPLERİNİN ÖZKAYNAKLARI VE ÖZKAYNAKLAR	25.453.211	23.425.265

Bilançonun (Tablo 4) varlıklar bölümünde yer alan Alacaklar, İstisna', Selem, Murabaha ve İcare alacaklarını içermektedir. Selem; katılım bankası tarafından peşin ödemeye, ileride teslim alınmak üzere satın alınan tarım ürünleri gibi ürünlerin konu olduğu ve müşterinin finansman ihtiyacını karşıladığı yöntemdir. Bu kapsamda selem alacakları gerekli karşılıklar düşürüldükten sonra sözleşmeye konu olan malın maliyeti ile katılım bankasının kârı toplamıdır. İstisna' alacakları: Selem alacaklarındaki işleyiş temeline dayanmaktadır ancak ödeme ve teslimatın ikisi de gelecekte gerçekleşmektedir. Murabaha Alacakları: Gecikmiş kâr ve gerekli karşılıklar düşürüldükten sonra, dönem sonunda katılım bankasına henüz ödenmeyen satış taksitleridir. İcare: Kiralama sözleşmesinde, müşteri ihtiyacı olan bir varlığı (ticari mal, maddi duran varlık vb.) belirledikten sonra katılım bankasının o malı satın alıp müşterisine kiralamasıdır. İcare alacakları ise gerekli karşılıklar indirildikten sonra, dönem sonunda henüz ödenmeyen kira tutarlarıdır. Mudârebe ve Müşâreke: katılım bankasının sermaye ile ortaklık kurduğu işlemlerdir. Mudârebe ve Müşâreke finansmanı (alacakları) değer düşüklüğü ayrıldıktan sonra gerçeğe uygun değerle bilançoda gösterilmektedir.

Alacaklar kaleminin içerisinde yer alan icare alacaklarından farklı olarak ayrıca İcare Muntahia Bittamleek'e yer verilmiştir. İcare işleminde katılım bankası bir varlık satın alıp müşterisine belirli bir süre için kiralamaktayken, "İcare Muntahia Bittamleek" işleminde ise sözleşme bitiminde kiralanmış varlığın mülkiyetinin müşteriye devredilmesi yöntemiyle genel icareden ayrılmaktadır. Bilançoda gösterilen icare

muntahia bittamleek tutarı ise, birikmiş amortismanlar indirildikten sonra, kiraya verilen varlıkların maliyetidir. Kiraya verilen varlıkların amortismanı, kira süresi veya varlığın faydalı ömrü (hangisi daha düşükse) doğrusal yöntem ile hesaplanmaktadır.

Yatırımlar hesabında, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kâr veya Zarara Yansıtılan, Gerçeğe Uygun Değer Farkı Diğer Kapsamlı Gelirlere (öz kaynaklara) Yansıtılan ve İtfa Edilmiş Maliyetle Ölçülen Finansal Yatırımlar ile gayrimenkul yatırımları ve iştirakler bulunmaktadır. Diğer varlıklarda ise satılacak rehiner, karz-i hasen, şerefiye ile maddi olmayan varlıklar, gelecek aylara ait giderler, ödenecek vergi ve alacak senetlerinden oluşmaktadır. Uzun vadeli finansmanlar murabaha, vekâlet ve diğer finansmanlardan; 1. Seviye Devamlı Sermaye “Perpetual Tier 1 Capital”: 31/Mayıs/2017’de banka tarafından, İrlanda Borsasında kote olan 400 milyone ABD doları tutarında ihraç edilen ek murabaha sukukundan oluşmaktadır.

Bankanın Finansal Durum Tablosu incelendiğinde, *Diğer Varlıklar* kaleminin dipnotlarında 20.254.000 ABD Doları karz-i hasen için AAOIFI standartlarında belirtilen karz fonu kaynak ve kullanım tablosu hazırlanmamıştır.

Tablo 5. Al Baraka Banking Group Konsolide Gelir Tablosu

	2017(Bin \$)	2016(Bin \$)
GELİR		
Müşterek Olarak Finanse Edilen (Kısıtlanmamış) Sözleşmelerden Ve Yatırımlardan Elde Edilen Net Gelir	1.258.663	1.336.569
Mudârib Olarak Bankanın Payı Öncesi (Kısıtlanmamış) Yatırım Hesabı Sahiplerinin Yatırımlardan Kaynaklanan Kârdaki Payı	(1.084.420)	(1.114.019)
Mudârib Olarak Katılım Bankasının (Kısıtlanmamış) Yatırımların Gelirindeki Payı	377.735	396.762
(Kısıtlanmamış) Yatırım Hesapları Sahiplerinin Geliri	(706.685)	(717.257)
Mudârib Ve Rab-al-mal (Fon Sahibi) Olarak Yatırım Hesapları Sahiplerinin Getirdikleri Fonlardan Elde Edilen Banka Kârı	551.978	619.312
Mudârib Olarak Katılım Bankasının Bilanço Dışı (Kısıtlı) Yatırımlardan Payı	8.157	5.022
Bankanın Kendi Yatırımlarından Elde Edilen Net Kâr	330.278	285.499
Diğer Ücret ve Komisyon Gelirleri	157.894	176.837
Diğer Faaliyet Gelirleri	35.383	78.859
	1.083.690	1.165.529
Uzun Vadeli Finansman İçin Ödemeler	(85.000)	(91.370)
Toplam Faaliyet Geliri	998.690	1.074.159
Faaliyet Giderleri		
Personel Giderleri	315.047	325.501
Amortisman Giderleri	47.398	44.579
Diğer Faaliyet Giderleri	205.872	197.136
Toplam Faaliyet Giderleri	568.317	567.216
Karşılıklar ve Vergi Öncesi Dönem Net Faaliyet Kârı	430.373	506.943
Karşılıklar (Değer Düşüklükleri)	(131.807)	(122.154)
Vergi Öncesi Net Kâr	298.566	384.789
Vergi	(91.647)	(117.153)
Dönem Net Kârı	206.919	267.636
Bankanın Kârı/Zararı – (Ana ortaklık)	129.029	151.545
Azınlık Payları Kârı/Zararı -	77.890	116.091
Hisse Başına Gelir/Gider (ABD cent'i)	9,47	12,66

ABG'nin gelir tablosu incelendiğinde gelirler başlığı altında müşterek olarak finanse edilen sözleşmelerden ve yatırımlardan elde edilen net gelir kalemi ilk sırada yer almaktadır. Hemen bu kalemin ardından yatırım hesabı (katılım hesabı) sahiplerine ödenecek kâr payı gideri eksi kalem olarak yer almaktadır. Banka mudarib olarak elde ettiği gelirdeki payını düşerek yatırım hesabı sahiplerine ödenecek gideri net olarak belirlemiştir. Buradan hareketle bankanın esas faaliyetinden elde ettiği kar sonucuna ulaşılmaktadır. Bankanın diğer faaliyetlerinden elde ettiği Bilanço Dışı (Kısıtlı) Yatırımlardan Pay, Kendi Yatırımlarından Elde Edilen Net Kâr, Ücret ve Komisyon Gelirleri ile diğer gelirleri ilave edilmiş ve uzun vadeli finansmana ait giderler düşülerek toplam faaliyet geliri 2016 ve 2017 için sırasıyla 998.690.000\$ ve 1.074.159.000\$ olmuştur. Banka bu toplam gelirden gider kalemlerini düşerek karşılıklar ve vergi öncesi kara ulaşmaktadır. Karşılıkların ve verginin düşülmesiyle dönem net karına ulaşılmıştır. Dönem net karı ana ortaklık ve azımlık paylarına oranlanarak tablonun altında sunulmuştur.

Tablo 6. Al Baraka Banking Group (ABG) Zekât Kullanım Tablosu

	2017 (BİN \$)	2016 (BİN \$)
Hissedarlar adına ödenecek Zekât	4.021	3.962
Zekât kullanımları		
Yoksullar ve muhtaçlar için Zekât	2.604	1.650
Refah için Zekât	-	143
İslam dinine yeni geçenler için Zekât	80	177
Burslar	1.004	1.100
Diğer	-	8
Toplam	3.688	3.078
Kalan ödenecek Zekât	333	884

Tablo 6'da banka yönetiminin, 2016 yılına ait dağıtılmamış kârlarından ayırdığı, hissedarlar adına 4.021.000 ABD Doları tutarında Zekâtın 2017 yılında ödeneceği belirtilmiştir. Ödenecek Zekât hesaplanma yöntemlerine ilişkin 2017 yılına ait finansal raporunda da açıklamalara yer verilmiştir. 2017 yılı için ödenecek Zekât hisse başına 0,38 cent temel alındığında 4.583.000 ABD doları olarak bulunmuştur.

4.4. AlBaraka Türk A.Ş

AlBaraka Türk A.Ş, Al Baraka Banking Group'un bir bağlı ortaklığı olarak 1985 yılında kurulmuştur ve 2017 yılı sonunda Türkiye'de 220 şubeyle faaliyet göstermektedir. Banka 2017 en iyi İslami banka (Global Islamic Finance Awards), en iyi bankacılık kartı büyümesi (Mastercard Banking Awards) gibi ödülleri kazanmış olup Türkiye'de katılım bankacılığı sektöründe önemli bir varlık göstermektedir (Al Baraka Group Yıllık Raporu, 2017).

Banka, Türkiye Muhasebe Standardı No. 1 (TMS 1) gerektirmediği için Zekât, karz ve kısıtlı yatırımlar tablosunu hazırlamamaktadır. Araştırma sürecinde Al Baraka Banking Group Bahrain Yatırımcı İlişkileri ile yapılan görüşmede bağlı ortaklık olarak faaliyet gösteren bankaların mali tablolarını yerli muhasebe uygulamaları çerçevesinde yaptıklarını ancak iç raporlama (internal) olarak AAOIFI muhasebe standartlarına göre raporların aynılarının hazırlandığı açıklanmıştır ve bu tabloların yayınlamaya tâbi olmadığı bilgisi verilmiştir.

AlBaraka Türk A.Ş tarafından, ticari müşterilerine maaş, çek, vergi ödeme ve günlük fon sağlama şeklinde karz-i hasen yoluyla kısa dönem finans olanakları sağladığına işaret edilmiştir (AlBaraka Türk A.Ş internet sitesi, 2017). İslâmi muhasebe standartlarına göre, kısıtlanmamış hesaplar bilançoda yükümlülükler ile öz kaynaklar arasında ayrı olarak gösterilmelidir. Banka, bilançoda kısıtlanmamış hesapları ayrı bir kalemde göstermemiştir ancak bu kapsamda toplanan mevduatı, *toplanan fonlar* adıyla bilançoda göstermiştir ve bu hesabı 2017 faaliyet raporunda cari hesaplar ile katılma hesapları olarak sınıflandırmıştır.

Krediler (*kullandırılan fonlar*); kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, kâr-zarar ortaklığı yatırımı, finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı ve ortak yatırımlar yoluyla fonlama şeklinde kullandırılmaktadır. Banka yıllık mali raporunda, "*Önceden belirlenmiş projelerin veya diğer yatırımların finansmanı için ve münhasıran o işe tahsis edilmek üzere müstakil hesaplarda fon toplamak suretiyle vadesi bir aydan daha az olmayan özel fon havuzları oluşturulmaktadır. Bu şekilde toplanan fonlara ait katılım hesapları, vadeleri itibarıyla ve diğer hesaplardan bağımsız olarak ayrı hesaplarda işletilmekte ve toplanan fonlardan diğer gruplarına*

aktarma yapılmamaktadır. Finansman süresinin sonunda özel fon havuzları tasfiye edilmektedir.” beyanını belirterek katılma hesaplarının bir kısmının kısıtlı olduğuna işaret etmiştir.

Tablo 7. AlBaraka Türk Katılım Bankası Konsolide Finansal Durum Tablosu

AÇIKLAMA	2017 (BİN TL)	2016 (BİN TL)
I. NAKİT DEĞERLER VE MERKEZ BANKASI	5.756.995	4.999.052
II. GERÇEĞE UYGUN DEĞER FARKI KAR/ZARARA YANSITILAN FV (Net)	4.740	66.096
III. BANKALAR	1.511.407	2.158.177
V. SATILMAYA HAZIR FİNANSAL VARLIKLAR (Net)	1.357.405	1.342.861
VI. KREDİLER VE ALACAKLAR	24.456.382	21.843.075
VIII.VADEYE KADAR ELDE TUTULACAK YATIRIMLAR (Net)	532.803	668.582
IX. İŞTİRAKLER (Net)	4.719	4.719
XI. BİRLİKTE KONTROL EDİLEN ORTAKLIKLAR (İŞ ORTAKLIKLARI) (Net)	18.470	14.319
XII. KİRALAMA İŞLEMLERİNDEN ALACAKLAR	737.081	878.979
XIV. MADDİ DURAN VARLIKLAR (Net)	589.668	517.134
XV. MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR (Net)	28.479	35.47
XVI. YATIRIM AMAÇLI GAYRİMENKULLER (Net)	1.072.540	0
XVII. VERGİ VARLIĞI	55.506	25.067
XVIII. SATIŞ AMAÇLI ELDE TUTULAN VE DURDURULAN FAALİYETLERE İLİŞKİN DURAN VARLIKLAR (Net)	84.23	92.317
XIX. DİĞER AKTİFLER	121.282	154.005
AKTİF TOPLAMI	36.331.707	32.799.853
I. MEVDUAT	25.243.844	23.150.848
II. ALIM SATIM AMAÇLI TÜREV FİNANSAL BORÇLAR	6.418	88
III. ALINAN KREDİLER	3.630.608	3.017.619
IV. PARA PİYASALARINA BORÇLAR	340.000	492.784
V. İHRAÇ EDİLEN MENKUL KIYMETLER (Net)	1.732.387	1.366.483
VII. MUHTELİF BORÇLAR	747.192	702.211
XII. KARŞILIKLAR	264.865	233.874
XIII. VERGİ BORCU	94.015	51.838
XV. SERMAYE BENZERİ KREDİLER	1.627.163	1.510.937
XVI. ÖZKAYNAKLAR	2.645.215	2.273.171
PASİF TOPLAMI	36.331.707	32.799.853

Toplanan fonların açıklamalarını incelendikten sonra, özel fon havuzları adlı hesabın 30.820.000 TL olarak bilançoda yer aldığı görülmüştür. Kısıtlı yatırımlara, mevcut muhasebe ve raporla uygulamalarında bilançoda yer verilmiştir ancak uygulamaya geçmesi beklenen FFMS 1 çerçevesinde bu fonların bilanço dışında gösterilmesi gerekmektedir. Buna göre mevcut uygulama AAOIFI standartlarından farklı bir raporlama uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır (Bin Tomy, 2013:160). Ayrıca finansal kiralama yoluyla elde ettiği varlıkları veya borçları bulunmayan banka, 2017 faaliyet raporunda kiralama işlemlerine ilişkin açıklamalar bölümünde, finansal kiralama işlemlerinde söz konusu maddi duran varlıkların kiracının (bu durumda katılım bankası) bilançosunda aktifte varlık olarak kaydedilmesinin gerektiği belirtilmiştir (AlBaraka Türk A.Ş internet sitesi, 2017:115). AAOIFI FFMS 8 İcare ve İcare Muntahia Bittamleek standardına göre, kiralanan varlığın mülkiyeti kiraya veren tarafta kalmakta olup kiracının bilançosunda gösterilmemektedir (AAOIFI, 2004, FFMS 8; Bin Tomy, 2013:161; Gupta, 2015:376; Shariff ve Rahman, 2005:6).

AlBaraka Türk Katılım Bankası A.Ş'nin gelir tablosunda dikkat çeken, katılım bankası olduğu ve faaliyet raporunda kısıtlı ve kısıtlanmamış yatırım hesapları gibi iki tip hesabın adlandırdığı katılma hesapları yer aldığı halde gelir tablosunda bu hesaplara ilişkin kalemlerin bulunmamasıdır. Örneğin Mudârib olarak bankanın payı öncesi kısıtlanmamış yatırım hesabı sahiplerinin yatırımlardan kaynaklanan kârdaki (zarardaki) payı, mudârib olarak katılım bankasının kısıtlanmamış yatırım gelirindeki (zarardaki) payı ve

mudârib olarak katılım bankasının kısıtlı yatırım kârlarındaki payı söylenebilir. AlBaraka Türk Katılım Bankası A.Ş gelir tablosunda ayırım yapmaksızın yatırım hesapları sahiplerinin gelirlerdeki payları göstermiştir. AlBaraka Banking Group (ABG) ise AAOIFI'nin birinci muhasebe standardına uyarak gelir tablosunda olması gereken kalemleri göstermiştir.

Tablo 8. AlBaraka Türk Katılım Bankası Konsolide Gelir Tablosu

GELİR VE GİDER KALEMLERİ	2017 (BİN TL)	2016 (BİN TL)
I. KÂR PAYI GELİRLERİ	2.654.045	2.216.811
1.1 Kredilerden Alınan Kâr Payları	2.360.098	1.965.135
1.2 Zorunlu Karşılıklardan Alınan Gelirler	32.547	18.811
1.3 Bankalardan Alınan Gelirler	1.362	810
1.5 Menkul Değerlerden Alınan Gelirler	192.561	157.67
1.6 Finansal Kiralama Gelirleri	65.749	73.181
1.7 Diğer Kar Payı Gelirleri	1.728	1.204
II. KAR PAYI GİDERLERİ	1.379.863	1.192.767
2.1 Katılma Hesaplarına Verilen Kar Payları	1.000.156	869.706
2.2 Kullanılan Kredilere Verilen Kar Payları	244.241	183.672
2.3 Para Piyasası İşlemlerine Verilen Kar Payları	14.17	55.734
2.4 İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Verilen Kar Payları	109.533	80.335
2.5 Diğer Kar Payı Giderleri	11.763	3.320
III. NET KAR PAYI GELİRİ/GİDERİ [I- II]	1.274.182	1.024.044
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ/GİDERLERİ	148.457	145.935
VI. TİCARİ KAR/ZARAR (NET)	334	45.139
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ	224.600	141.628
VIII. FAALİYET GELİRLERİ/GİDERLERİ TOPLAMI (III+IV+V+VI+VII)	1.647.573	1.356.746
IX. KREDİ VE DİĞER ALACAKLAR DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI (-)	460.758	356.274
X. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)	873.885	737.106
XI. NET FAALİYET KÂRI/ZARARI (VIII-IX-X)	312.93	263.366
XIII. ÖZKAYNAK Y. UYGULANAN ORTAKLIKLARDAN KÂR/(ZARAR)	4.274	2.552
XV. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ ÖNCESİ K/Z (XI+...+XIV)	317.204	265.918
XVI. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER VERGİ KARŞILIĞI (+)	51.707	46.311
XVII. SÜRDÜRÜLEN FAALİYETLER DÖNEM NET K/Z (XV+-XVI)	265.497	219.607
XXIII. NET DÖNEM KÂRI/ZARARI (XVII+XXII)	265.497	219.607

FFMS 1 standardında, finansal tablolarda ve eklerinde açıklanması gereken bilgilere ilişkin yaklaşık 150 kalem açıklama hükmü yer almaktadır. Çalışmada IASB ile AAOIFI standartlarına göre yapılan mali tabloların arasındaki farkı anlamak için finansal durum tablosu ile gelir tablosu ele alınmıştır. AAOIFI standartlarının gerektirdiği ilave mali tablolar (karz kaynak ve kullanımlar tablosu, kısıtlı yatırımlar tablosu ile Zekât kaynak ve kullanım tablosu) dışında FFMS 1'de gösterilen mali tablolar, UFRS/ UMS standartlarının çerçevesinde hazırlanması gereken mali tabloların aynısıdır. Ancak FFMS 1'de nakit akış tablosu ile özkaynaklar değişim tablosunda açıklanması gereken bilgiler UFRS'lerdeki ile büyük oranda benzerlik gösterirken, önemli farklılıklar gelir tablosu ile bilançoda bulunmaktadır. AAOIFI müşteri tarafından seçilen projelere (kısıtlı yatırımlar) ait katılım hesapları fonlarının bilanço dışında gösterilmesini uygun görmüştür. Türkiye'de Resmi Gazete'de 1 Kasım 2006 tarihinde yayımlanan yönetmelikte kısıtlı yatırımlar, "özel fon havuzları" olarak tanımlanmış ancak muhasebeleştirilmesini kısıtlayan/belirleyen herhangi bir düzenlemeye rastlanılmamıştır. Konvansiyonel muhasebede finansal kiralama olarak adlandırılan icare, İslami finasta kiracının tüm kiralari ödemedi kendisine mülkiyeti geçmediğinden dolayı tüm kiralama işlemleri faaliyet kiralaması olarak sınıflandırılmaktadır ve muhasebeleştirilmesinde değişiklikler bulunmaktadır. Ayrıca, fonların toplanma ve kullandırma konusunda da, İslam dini çerçevesinde ortaya çıkan finansal hizmetlerden dolayı, AAOIFI birinci muhasebe standardı çeşitli yenilikler

getirmektedir. Mali tabloların kullanıcılar ile yatırımcılara daha güvenli bilgiler sunması, dünyada birçok ülke ile kurum tarafından AAOIFI standartları kullanımının gerekliliğini arttırmaktadır. Bu yeniliklere bakıldığında, Albaraka Türk A.Ş.'nin bilanço ile gelir tablosunun henüz Türkiye'de uygulama geçmemiş olan FFMS 1 kapsamındaki açıklamalara yer vermediği görülmektedir.

5. Sonuç

Katılım bankalarının kendilerine özgü uygulamaları, fonksiyonları ve işlemleri olmasından kaynaklı olarak, IASB tarafından yayımlanan uluslararası muhasebe ve finansal raporlama standartlarının tamamı katılım bankalarında uygulanamamakta ve/veya bu standartlar bu kuruluşların mali raporlama ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamamaktadır. Faizsiz finans kuruluşlarının ve bu kuruluşların faaliyet gösterdiği finansal sistemin gelişimi dikkate alındığında bu alanda standardize edilmiş, karşılaştırma yapılabilir ve ilkelerin net olarak açıklandığı önemli bir mali raporlama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. AAOIFI tarafından yayımlanan faizsiz finans muhasebe standartları bu alandaki eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. AAOIFI standartları ile IASB standartları arasında karşılaştırma yapıldığında kapsam, işletmelerin mali tablo sunuluş çeşitleri ve içerikleri, finansal varlıkların tanımlanması açısından benzerlikler ve farklılıklar çalışma kapsamında belirtilmiştir.

Uluslararası finansal raporlama standartlarına göre hazırlanan AlBaraka Türk Katılım Bankası'nın Finansal Durum Tablosu ile Gelir Tablosu'nun sunuluşu; söz konusu katılım bankacılığı faaliyetlerini yansıtan kendilerine özgü işlemler açısından FFMS 1 çerçevesinde incelenmiştir. Bu kapsamda uygulamaya geçmesi planlanan FFMS 1 kapsamında ve faizsiz finansal yatırım kararları alacak kullanıcıların nazarında birtakım bilgilerin henüz dış paydaşlara sunulmadığı tespit edilmiştir. Ancak bu durumun, henüz yasal mevzuat ve yükümlülük haline gelmemiş olan bu standartların uygulamaya geçmesiyle ortadan kalkması beklenmektedir. AlBaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., AAOIFI'nin yayımladığı faizsiz finans muhasebe standartlarının Türkiye'de henüz yürürlüğe girmemesi nedeniyle, mevcut düzenlemelere göre mali tablolarını UMS/UFRS'ye uyumlu raporlamaktadır. Bu nedenle katılım bankacılığına özgü mali tabloların sunum gereklilikleri tam olarak karşılanamamaktadır. Örneğin bu kapsamda; karz-i hasen kaynaklar ve kullanımlar ile kısıtlı yatırımlar fonlarının kaynaklar ve kullanımların değişim tablosuna yer verilmemiştir. Ayrıca; kısıtlı yatırım hesapları ile ilgili sunuluş, kredi ve alacakların katılım finans ürünlerine göre sunuluşu açısından açıklamalar FFMS'leri tam olarak karşılamamaktadır. Bahsi geçen tabloların ve açıklamaların sunulması, mali tabloların karşılaştırılma olanağını ve anlaşılmasını arttırmaktadır. Özellikle mali tabloları hazırlama sürecinde, AAOIFI standartlarını esas olarak gören katılım bankalarının mali tablolarıyla karşılaştırılmasına olanak tanınacaktır.

2011 yılında kurulan Kamu Gözetim Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (KGK), "2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı" içerisinde yer alan 221 no.lu tedbir uyarınca "faizsiz finans alanında yayımlanan uluslararası standartların mevzuatımıza kazandırılması" görevini de üstlenmiştir. Kurum, Bu kapsamda, İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kurulu (AAOIFI) tarafından yayımlanan Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının mevzuatımıza kazandırılması amacıyla 1 adet Kavramsal Çerçeve ile 7 adet Faizsiz Finans Muhasebe Standardı 21 Mayıs 2019 tarihli ve 30780 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. KGK tarafından yayınlanan faizsiz finans muhasebe standartları, Türkiye'de 1 Ocak 2020 tarihinde veya sonrasında başlayan raporlama dönemlerinde uygulanacaktır. Gelecek süreçte bu konuya ilişkin çalışmaların artması ile Türkiye'deki katılım bankalarının bu standartları göz önünde bulundurarak mali tablolarını hazırlamaları beklenmektedir (KGK,2018). AAOIFI muhasebe standartlarının yürürlüğe geçmesi ile katılım bankalarının ihtiyaç duyulan bilgileri, ilgili paydaşlarına tekdüzen mali tablo formatında sunmaları sağlanacaktır. Bu sayede katılım bankacılığına ait mali bilgilerin ulusal ve uluslararası ölçekte karşılaştırılabilir hale gelmesi ve raporlanması mümkün olacaktır. Bu kapsamda değerlendirilebilecek bir diğer beklenen etki de yabancı yatırımcıların ve fonların bu kuruluşlara yatırım ilgisinin artmasıdır.

Araştırmaya konu olan Türkiye'deki ve Bahreyn'deki bankaların UFRS ve AAOIFI uygulamalarını temsil ettiği varsayımıyla, finansal durum tablosu ve gelir tablosundaki açıklanması gereken bilgilerden önemli kalemlerin raporlanması açısından farklılıklar olduğu ve Türkiye'de katılım bankalarının faizsiz muhasebe standartlarına göre sunum özelliklerini henüz karşılamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak halen 5 katılım bankası olan Türkiye'de bir katılım bankası ile sınırlanan çalışmamızın, Türkiye'de faizsiz muhasebe standartlarını gelecekte inceleyecek, analiz edecek ve karşılaştıracak, daha geniş ve kapsamlı çalışmalara yol açması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- AAOIFI, (2004), AAOIFI Accounting Standards (İngilizce), Bahreyn.
- AAOIFI, (2012), AAOIFI – Governance and Auditing Standards, 4th Annual IIBI – ISRA Thematic Workshop London, United Kingdom.
- AAOIFI, (2015), *Faizsiz Finans Standartları*, (İstanbul Zaim Üniversitesi, Çev). TKBB Yayınları.
- AAOIFI, (2017), *الشرعية المعايير* (AAOIFI Faizsiz Finans Standartları). Bahreyn: AAOIFI.
- Abu Bakar, N. B. ve Abdul Rahim A. R., (2007), "A Comparative Study of Zakah and Modern Taxation" *J.KAU: Islamic Econ*, 20 (1): 25-40.
- Ağkan, F., (2018), "AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği", *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2): 235-245.
- Ahmed, M. U., Sabirzyanov, R. ve Rosman, R., (2016), "A Critique on Accounting for Murabaha Contract: a Comparative Analysis of IFRS and AAOIFI Accounting Standards", *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 7.3: 190-201.
- Ajili , H., ve Bouri, A. (2017), "Comparative study between IFRS and AAOIFI Disclosure Compliance: Evidence from Islamic Banks in Gulf CoOperation Council Countries", *Journal of Financial Reporting and Accounting*, doi:<https://doi.org/10.1108/JFRA-03-2016-0023>.
- Alsayyed, Y. A. ve Aljerf, M., (2010), "The importance of Development of accounting standards in Saudi Arabia to achieve compatibility with the International Accounting Standards, A Proposed Framework." (King Khaled Üniversitesi).
- Ansari, O. M. ve Tabraze, H., (2018a), *IFRS and the Shari'ah Based Reporting: A Conceptual Study*, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial (AAOIFI).
- Ansari, O. M. ve Tabraze, H., (2018b), "Accounting for Islamic Finance: Application of IFRS and the Shari'ah differences", *Journal of Islamic Finance Accountancy (JOIFA)*, 2 (1): 12-22.
- Arsoy, A. P. ve Bora, T., (2012), "KOBİ Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Araştırma", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (65):17-27.
- Avder, E., (2006), "Muhasebenin Ülkemizdeki Tarihi Gelişimi Ve Tek Düzen Hesap Planı." (Balıkesir Üniversitesi). <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/erdogan/003/>, (Erişim Tarihi: 5-10-2018).
- Bin Tomy, B., (2013), *القوائم في الإفصاح العرض على الدولية المحاسبية المعايير قبيطة اثار (IAS/IFRS) تومي بن بدره (UMS ile UFRS Standartlarının İslami Bankalarının Mali Tablolarının Sunuluşu İle Açıklanmasına Üzerindeki etkileri* (Arapça)), Yüksek Lisans Tezi, İİBF, Ticari İşlemler Bölümü, Cezayir.
- Çankaya, F., (2007) "Uluslararası Muhasebe Uyumunun Ölçülmesine Yönelik Bir Uygulama: Rusya, Çin ve Türkiye Karşılaştırması", *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (6): 127-148.
- Çelik, İ., (2016), "Katılım Bankaları ve Denetleme Sorunsalı", *Anka E-Dergi*, Cilt 1, Sayı 1: 29-43.
- Erol, C. ve El-Bdour, R., (1989). "Attitudes, Behaviour, and Patronage Factors of Bank Customers towards Islamic Banks", *International Journal of Bank Marketing*, 7 (6): 31-37. <https://doi.org/10.1108/02652328910132060>.
- FASB, (2018), *Comparability in International Accounting Standards - A Brief History*, <http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPagevecid=1176156304264> (Erişim Tarihi: 5-10-2018)
- Gupta, N., (2015), "Differences in Accounting Treatment of Ijarah: a Case Study of UAE Islamic Banks", *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 8 (3): 369-379.
- Güvemli, B., (2017), "The Role of Accounting in the Industrialization Efforts of the Ottoman Empire in the 19th Century", *Spanish Journal of Accounting History*, 14 (27):74-100.
- Hamid, S., Craig, R. ve Clarke, F., (1995), "Bookkeeping and Accounting Control Systems in A Tenth-Century Muslim Administrative Office", *Accounting, Business ve Financial History*, 5 (3): 321-333.
- Hidayah, N. N., Lowe, A. ve Woods, M., (2018), "Accounting and Pseudo Spirituality in Islamic Financial Institutions", *Critical Perspectives on Accounting* <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2018.09.002> <https://www.albaraka.com.tr/> (Erişim Tarihi: 1-12-2018) <https://www.albaraka.com/default.asp?action=categoryveid=16> (Erişim Tarihi: 1-12-2018).

- Hussan, S. M. ve Sulaiman, M., (2016), "Between International Financial Reporting Standards (IFRSS) and Financial Accounting Standards (FASS): The Debate Continues", *International Journal of Economics, Management and Accounting* (The International Islamic University Malaysia), 24 (1): 107-123.
- Ibrahim, S. H. M., (2007), "IFRS vs AAOIFI: the clash of standard?", Paper No. 12539, Munich Personal RePEc Archive (MPRA), Munich.
- Idrees, M. R., (2015), تقييم التزام المصارف الإسلامية في سوريا بمتطلبات العرض والإفصاح في قوائمها المالية وفقاً لمعيار المحاسبة الإسلامية (Suriye'deki Katılım Bankalarının Finansal Tablolarında AAOIFI FFMS1'e Sunum ve Açıklama Gereklere Uyumunu İncelenmesi. محمود رمزي ادريس, Yüksek Lisans Tezi, Şam (Damascus) Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Muhasebe Bölümü, Suriye. <http://mohe.gov.sy/master/Message/Mc/mahmod%20adreas.pdf> (Erişim Tarihi: 5-10-2018).
- IFRS, (2018a), <https://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/#analysis> (Erişim Tarihi: 1-3-2019).
- IFRS, (2018b), "Dünyada UFRS ile UMS'lere Uyum Dereceleri", <https://www.ifrs.com/> (Erişim Tarihi: 5-10-2018).
- IFSB, (2017), "IFSB İslami Finansal Hizmetler Sektörü İstikrar Raporu 2017", <https://www.ifsb.org/docs/IFSB%20IFSI%20Stability%20Report%202017.pdf> (Erişim Tarihi: 5-11-2018).
- Jaber, R. J., (2017), "لمواءمة بين المعايير المحاسبية الإسلامية والمعايير المحاسبية الدولية: مواجهة التحديات القائمة في الدول العربية" (İslami Muhasebe Standartlarının ve Uluslararası Muhasebe Standartlarının Uyumlaştırılması: Arap Ülkelerindeki Zorlukların Karşılanması)", *IUGJEB Journal of Economics and Business* راند جميل جبر 25 (4): 30-58. <http://journals.iugaza.edu.ps/index.php/IUGJEB/article/view/2980> (Erişim Tarihi: 9-9-2018).
- KGK (Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu), (2018), AAOIFI Muhasebe Standartları Taslakları (Türkçe). <http://kgk.gov.tr/ContentAssingmentDetail/1513/Faizsiz-Finans-Muhasebe-Standartları-Taslak-Metinleri-Kamuoyu-Görüşüne-Açılmıştır> (Erişim Tarihi: 5-11-2018).
- Khan, M., (1986), "Islamic Interest-Free Banking: A Theoretical Analysis", *Staff Papers (International Monetary Fund) (Palgrave Macmillan Journals)*, 32 (1).
- Kocamaz, H., (2012), "Uluslararası Muhasebe Standartlarının Dünyada ve Türkiye'de Oluşum ve Gelişim Süreci." *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 / 2: 105-120.
- Latifah, I. N., Asfadillah, C. ve Sukmana, R., (2012), "History and Development of IFRS and AAOIFI and Their Future Challenge, ISBN : 9780974211428." *Cambridge Business ve Economics Conference*, p. 27-28.
- Maali, B. ve Napier, C., (2010), "Accounting, Religion and Organisational Culture: The Creation of Jordan Islamic Bank" *Journal of Islamic Accounting and Business*, 1 (2):92-113.
- Mohammed, N. F., Fahmi, F. M. ve Ahmad, A. E., (2015), "The Influence of AAOIFI Accounting Standards in Reporting Islamic Financial Institutions in Malaysia", *Procedia Economics and Finance*, 31: 418-424.
- Napier, C., (2009), "Defining Islamic Accounting: Current Issues, Past Roots", *Accounting History*, 14(1 - 2):121-144.
- Neşide, A., (2015), "دراسة مقارنة للمعايير المحاسبية والمراجعة الإسلامية المطبقة في المؤسسات المالية الإسلامية والمعايير المحاسبية الدولية (İslami Finansal Kurumlarda Uygulanan İslami Muhasebe Standartlarının ve UMS ile UFRS'lerin Karşılaştırması)" *Global Islamic Economics Magazine*, نشيدة أخطاش. <https://giem.kantakji.com/article/details/ID/790/print/yes/> (Erişim Tarihi: 1-12-2018).
- Nobes, C., (2001), "Were Islamic Records Precursors to Accounting Books Based on the Italian Method? a Comment", *The Accounting Historians Journal (The Academy of Accounting Historians)*, 28 (2). <https://www.jstor.org/stable/40698527> (Erişim Tarihi: 9-9-2018).
- Özulucan, A. ve Deran, A., (2009), "Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması", *Mustafa Kemal University, Journal of Social Sciences Institute*, 6 (11): 85-108.
- Paşcu, A., (2012), "The Adoption of IFRS and Quality in the Accounting Profession Theoretical Analysis in the Case of German Companies", *Journal of Economics and Business Research*, 18 (2):33-43.

- Polat, A. (2018), "Mesleki Ahlak Kuralları ve Katılım Bankacılığı: Türk Bankacılık Etik İlkeleri ve AAOIFI Standartlarının Karşılaştırılması", 1. Uluslararası Sigortacılık, Bankacılık ve Finans Sempozyumu "Katılım Finansın Ekonomi Politikası", 08.10.2018, Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, Türkiye .
- Pomeranz, F., 1997. "The Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions: An Important Regulatory Debut" *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, ISSN 1061-9518. 6 (1): 123-130.
- PWC, (2010), "IFRS versus German GAAP (revised) Summary of similarities and differences. Germany: Financial Accounting, Reporting and Auditing Services", https://www.pwc.com/gx/en/ifrs-reporting/pdf/ifrs-vs-german-gaap-similarities-and-differences_final2.pdf (Erişim Tarihi: 9-9-2018).
- Rathi, N. S. ve Emhemad, O. A., (2014), "Innovations In International Accounting And Taxation System In Global Arena; Challenges Ahead" *International Journal of Management (IJM)*, 5 (2).
- Sağlam, N., (2008), "Government Finance Statistics in Turkey," *International Journal on Governmental Financial Management*, 8 (2).
- Sarea, A. M. ve Hanefah, H. M., (2013) "The Need of Accounting Standards for Islamic Financial Institutions", *International Management Review*, 9 (2).
- Sawani, A., (2009), "The Changing Accounting Environment: International Accounting Standards and US implementation", *Journal of Finance and Accountancy*, 1. <http://www.aabri.com/jfa.html> (Erişim Tarihi: 30-12-2018).
- Selime, B. N., (2016), "دراسة مقارنة لمعايير المحاسبة الإسلامية مع المعايير الصادرة عن مجلس معايير المحاسبة الدولية. بن نعمة سليمة". (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) Tarafından Yayınlanan Standartlarla İslami Muhasebe Standartlarının Karşılaştırmalı Çalışması)", *Global Islamic Economics Magazine* (بن نعمة سليمة). <https://giem.kantakji.com/article/details/ID/896> (Erişim Tarihi: 1-12-2018).
- Shakil, M. H. ve Mustapha, I. M., (2017), "Reporting Islamic Financial Transactions: Need for Special Islamic Accounting Standards?", *Journal of Islamic Finance Accountancy (JOIFA)*, 1 (1).
- Shariff, R. A. M. ve Rahman, A. R. A., (2003), "An Exploratory Study of Ijarah Accounting Practices in Malaysian Financial Institutions", *International Journal of Islamic Financial Services*, 5.3: 1-15.
- Shaukat, M. ve Ferozkan, H. C., (2017), "Measuring the Financial Growth of Islamic Banks and the Compliance to Maqasid Al-Shariah: An Industry wide Assessment", *Journal of Islamic Finance Accountancy (JOIFA)*, 1 (1).
- Shereen, M., (2018), "Islamic Finance Development in 2017: Towards Sustainability." *Journal of Islamic Finance Accountancy (JOIFA)*, 2 (1).
- Sorenson, B., (2008), "Ethical Money: Financial Growth in the Muslim World", *American University International Law Review*, 23 (4): 647-659.
- Sori, Z. M. ve Mohamad, S., (2017) "A Comparison of MASB and AAOIFI Accounting Conceptual Frameworks", *Journal of Islamic Finance Accountancy (JOIFA)*, 1 (1): 30-37.
- Şensoy, N., (2018), "Katılım Finansı Konusunda Standart Yapıcı Kuruluşların Ekonomi Politikası." *Uluslararası Sigortacılık, Bankacılık ve Finans (IIBF) Sempozyumu*, Ankara.
- Tag El-Din, S., (2004), "Issues In Accounting Standards For Islamic Financial Institutions", *Markfield Institute of Higher Education*, (Publisher: State Bank of Pakistan) http://www.sbp.org.pk/departments/ibd/ISSUES_IN_ACCOUNTING_STANDARDS.pdf (Erişim Tarihi: 9-9-2018).
- Thomson Reuters, (2018), "Islamic Finance Development Report 2018." <https://repository.salaamgateway.com/images/iep/galleries/documents/20181125124744259232831.pdf> (Erişim Tarihi: 15-1-2019).
- Toraman, C. ve Bayramoğlu, M. F., (2006), "Avrupa Birliği Uyum Sürecinin Muhasebe Uygulamalarına Etkisi", http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/malicozum_kongreozel/24%20cengizToraman_fatihBayramoglu.pdf (Erişim Tarihi: 1-8-2018)

- Trokic, A., (2015), "Islamic Accounting; History, Development and Prospects", *European Journal of Islamic Finance*, (3): 1-5
- Varnava, A. ve Clarke, P., (2014), "Accounting in Cyprus during Late Ottoman and Early British Rule, 1840 to 1918" *The Cyprus Review*, 26 (2):33-55.
- Vinnicombe, T., (2012), "A Study of Compliance with AAOIFI Accounting Standards by Islamic Banks in Bahrain." *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 3 (2). doi:10.1108/17590811211265902.
- Wilson, R., (1983), *Banking and Finance by the Arab Middle East*, Springer.
- Zaid, O. A., (2004), "Accounting Systems and Recording Procedures in the Early Islamic State", *The Accounting Historians Journal*, 31 (2). <https://www.jstor.org/stable/40698304> (Erişim Tarihi: 5-10-2018).